

OPETUSMINISTERIÖ

KOULUTUKSEN ARVIOINTINEUVOSTON
JA SEN SIHTEERISTÖN
VAIHTOEHTOISET SJOITUSRATKAISUT
SELVITYSMIEHEN RAPORTTI

OPETUSMINISTERIÖ 2002

KUVAILEHTI

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
26.4.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Selvitysmiehen raportti	
Selvitysmies Jarmo Visakorpi		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 13.2.2002	Dnro 10/043/2002
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Koulutuksen arviointineuvoston ja sen sihteeristön vaihtoehtoiset sijoitusratkaisut (Alternativa placeringar av Rådet för utvärdering av utbildningen och dess sekretariat)			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Selvitysmiehen tehtävänä oli selvittää Opetushallituksen yhteyteen perustettavan arviointineuvoston sihteeristön alueellista sijaintia koskevia vaihtoehtoja, muita hallinnollisia vaihtoehtoisia arviointineuvoston ja sen sihteeristön sijoitusratkaisuja, kuten sihteeristön sijoittamista korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen yhteyteen ja kartoittaa näiden erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen etuja ja haittoja sekä arvioida sijoitusvaihtoehtoja aiheutuvia kuluja.</p> <p>Selvitysmies ehdottaa, että koulutuksen arviointineuvoston toimintaa säätelevästä asetuksesta kävisi selkeästi ilmi sen keskeinen asema koulutuksen arvioinnin valtakunnallisena kehittäjänä ja arviointien toimeenpanijana ja että arviointien riippumattomuuden takaamiseksi arviointineuvoston tulisi toimia opetusministeriön, ei Opetushallituksen yhteydessä.</p> <p>Arviointineuvoston ja sen sihteeristön toimipaikaksi tulisi sopia Jyväskylän yliopisto. Tämä sijoittaminen takaisi uskottavan riippumattomuuden ja yhteyden korkeatasoiseen alan tutkimukseen, osaa-vaan kehittämistoimintaan sekä uusiutuvaan resurssilähteeseen. Ratkaisu täyttäisi myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä mainitut ehdot valtion toimintojen sijoittamisen strategiasta. Tämä sijoitus tulisi hoitaa opetusministeriön tilauksesta yliopiston palvelutoimintana mieluiten siten, että yliopisto olisi kaikissa suhteissa arviointineuvoston sihteeristön isäntänä.</p> <p>Edelleen esitetään, että arviointien suoritus tapahtuisi pääasiallisesti neuvoston ulkopuolisin voimin. Tätä varten esitetään arviointiverkoston perustamista. Verkoston jäseninä tulisivat toimimaan ne yliopistolliset arviointiyksiköt, joilla on alan kokemusta sekä Opetushallituksen arviointiyksikkö, joka keskittyisi muussa toiminnassaan välittömästi tarvitsemansa oppimistulosten arviointitiedon tuottamiseen.</p> <p>Arviointineuvoston sihteeristöön ehdotetaan palkattavaksi 8 henkilöä määräaikaiseen virkasuhteeseen ja kustannusten arvioidaan olevan noin 600 000 euroa/vuosi riippuen vaikeasti arvioitavista tila- ja infrastruktuurikustannuksista. Sijoituspaikalla ei ole kovin merkittävää vaikutusta kustannuksiin. Sijoitus Helsingin ulkopuolelle lisää luonnollisesti matkakustannuksia mutta vähentää tilakustannuksia.</p>			
Avainsanat (asiasanat) Koulutuksen arviointi, arviointineuvosto			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero		ISSN	ISBN 952-442-449-5
Kokonaissivumäärä 33	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Opetusministeriö		Kustantaja Opetusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
26.4.2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Utredarens rapport	
Utredare Jarmo Visakorpi		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 13.2.2002	Dnr 10/043/2002
Publikation (även den finska titeln) Alternativa placeringar av Rådet för utvärdering av utbildningen och dess sekretariat (Koulutuksen arviointineuvoston ja sen sihteeristön vaihtoehtoiset sijoitusratkaisut)			
Publikationens delar			
Sammandrag			
<p>Utredaren hade i uppgift att utröna dels regionala alternativ för placeringen av utvärderingsrådets sekretariat som inrättas vid Utbildningsstyrelsen, dels andra administrativa alternativ för placeringen av utvärderingsrådet och dess sekretariat, till exempel placering av sekretariatet vid universitet/högskola eller forskningsanstalt och att kartlägga för- och nackdelarna med lösningsmodellerna samt att beräkna kostnaderna för olika placeringsalternativ.</p> <p>Utredaren föreslår att den huvudsakliga uppgiften, dvs. nationell utveckling av utbildningen och verkställande av utvärdering klart och tydligt bör vara uttryckt i förordningen om rådet för utvärdering av utbildningen och att utvärderingsrådet för att dess oavhängighet skall vara garanterad bör vara knutet till undervisningsministeriet, inte till Utbildningsstyrelsen.</p> <p>Jyväskylä universitet bör vara den överenskomna verksamhetsorten för utvärderingsrådet och dess sekretariat. En sådan placering är ägnad att garantera en trovärdig oavhängighet och kontakt till högklassig forskning på området, kompetens för utveckling och ett kontinuerligt resursflöde. Lösningen uppfyller också strategivillkoret i statsrådets principbeslut om utplacering av statlig verksamhet. Placeringen bör ordnas på beställning av undervisningsministeriet som universitetets servicefunktion, helst så att universitetet i alla sammanhang är värd för utvärderingsrådets sekretariat.</p> <p>Jag föreslår vidare att utvärderingen huvudsakligen genomförs av krafter utanför rådet. För detta ändamål föreslås ett utvärderingsnätverk. Medlemmarna i nätverket skall vara universitetens utvärderingsenheter med erfarenhet av området samt Utbildningsstyrelsens utvärderingsenhet som utöver annan verksamhet koncentrerar sig på produktionen av omedelbara inlärningsresultat.</p> <p>I utvärderingsrådets sekretariat föreslås 8 personer med tidsbundna anställningar. Kostnaderna beräknas till omkring 600 000 euro per år beroende på vad utrymmen och infrastruktur kostar. Placeringsorten har ingen större betydelse för kostnaderna. Placeringen utanför Helsingfors höjer naturligtvis reskostnaderna men minskar utrymmeskostnaderna.</p>			
Nyckelord Utvärdering av utbildning, utvärderingsråd			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer		ISSN	ISBN 952-442-449-5
Sidoantal 33	Språk Finska	Pris	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Undervisningsministeriet		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö kutsui 13.2.2002 professori Jarmo Visakorven selvitysmieheksi laatimaan selvityksen koulutuksen arviointineuvoston ja sen sihteeristön vaihtoehtoisista sijoitusratkaisuista.

Selvitysmiehen tehtävänä oli erityisesti:

1. Selvittää opetushallituksen yhteyteen perustettavan arviointineuvoston sihteeristön alueellista sijaintia koskevia vaihtoehtoja (Helsingissä/ pääkaupunkiseudun ulkopuolella).
2. Selvittää muita hallinnollisia vaihtoehtoisia arviointineuvoston ja sen sihteeristön sijoitusratkaisuja, kuten sihteeristön sijoittamista korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen yhteyteen.
3. Kartoittaa erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen etuja ja haittoja.
4. Arvioida sijoitusvaihtoehtoja aiheuttavia kustannuksia.

Selvitysmiehen tuli raportoida työn edetessä työryhmälle ja saada työnsä päätökseen 30.4.2002 mennessä.

Selvitysmiehen tueksi nimettiin opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osastolle 25.1.2002 asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on valmistella opetusministeriön asetus/ohjeet koulutuksen arvioinnin ja sen kehittämisen perusteista, toimia yhteystahona koulutuksen arviointineuvoston sijoittamisselvitystä laativalle selvitysmiehelle sekä tehdä tarvittavat muutosehdotukset koulutuksen arviointitoiminnan organisointia koskevaan hallituksen esitysluonnokseen. Työryhmän puheenjohtajana toimi suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä ja jäseninä johtaja Kirsi Lindroos, hallitusneuvos Timo Lankinen, opetusneuvos Marita Savola ja neuvotteleva virkamies Tapio Kosunen. Työryhmän sihteerinä toimi vanhempi hallitussihteeri Salla Rinne.

Selvitysmies on työryhmän lisäksi kuullut pääjohtaja Jukka Sarjalaa, hallintojohtaja Kari Pitkästä, opetusneuvos Ritva Jakku-Sihvosta, opetusneuvos Anu Räisästä, opetusneuvos Pentti Yrjölää, opetusneuvos Hannu-Pekka Lappalaista sekä erikoistutkija Jorma Kuusela Opetushallituksesta, varatoimitusjohtaja Pekka Alasta ja johtaja Anneli Kangasviertä Suomen Kuntaliitosta, pääsihteeri Kauko Hämäläistä ja suunnittelija Anna-Maija Liuhasta Korkeakoulujen arviointineuvostosta, dekaani Reijo Raivolaa ja hallintojohtaja Timo Lahtea Tampereen yliopistosta sekä professori Pekka Ruohotietä ja professori Juhani Honkaa Tampereen yliopiston ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksesta, rehtori Aino Sallista, hallintojohtaja Erkki Tuunasta, johtaja Jouni Välijärveä, professori Pirjo Linnakylää, dekaani Kari Sajavaaraa, professori Minna-Riitta Luukkaa, dosentti Sauli Takalaa ja tutkija Ari Huhtaa Jyväskylän yliopistosta, rehtori Keijo Virtasta, dekaani Erkki Olkinuoraa, professori Risto Rinnettä ja tutkija Matti Lappalaista Turun yliopistosta, professori Jarkko Hautamäkeä Helsingin yliopistosta, taloussuunnittelupäällikkö Matti Väisästä opetusministeriöstä, lääninsivistysneuvos Heikki K. Lyytistä Länsi-Suomen lääninhallituksesta, johtaja Liisa Souria OAJ:stä sekä Tampereen kaupungin sivistystoimen johtajaa Ulla Liljeströmiä ja käynyt kirjeenvaihtoa Lapuan kaupungin sivistysjohtajan, kasvatustiet. tri Tuomo Laitilan ja Oulun yliopiston professorin Leena Syrjälän kanssa.

Saatuana työnsä valmiiksi selvitysmies luovuttaa kunnioittavasti opetusministeriölle muistionsa.

Tampereella, 26.4.2002

Jarmo Visakorpi

Professori

SISÄLLYS

Johdanto	1
Arviointineuvoston asema.....	4
Alueellinen tarkastelu.....	6
Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu	6
Jyväskylä	9
Oulu.....	12
Tampere ja Hämeenlinna	14
Turku	16
Arviointineuvoston alueellinen sijainti	18
Arviointineuvoston sijoituksen hallinnollinen ratkaisu	19
Arviointineuvoston toimintaperiaatteet.....	20
Eri yhteys- ja sijoitusratkaisujen edut ja haitat	21
Sijoitusvaihtoehtoista aiheutuvat kustannukset.....	24
Arviointineuvoston sihteeristö	24
Arviointineuvoston kustannukset.....	24
Selvitysmiehen ehdotukset.....	26

JOHDANTO

Koulutuksen arviointia koskevat säännökset sisällytettiin 1.1.1999 voimaan tulleeseen koulutusta koskevaan lainsäädäntöön samansisältöisenä. Näiden säännösten mukaan Opetushallituksen tuli huolehtia opetusministeriön päättämien perusteiden mukaisesti arvioinnin kehittämisestä ja ulkopuolisten arviointien toimeenpanosta. Eduskunta antoi myös tässä yhteydessä arviointia koskevan seuraavan lausuman:

”Eduskunta edellyttää, että arviointitoiminta Opetushallituksessa järjestetään riittävän itsenäisesti suhteessa opetushallinnon muuhun organisaatioon. Arvioinnin toimivuudesta on annettava selvitys kahden vuoden kuluessa. Samalla on kerättävä kokemuksia eri tehtävien tarkoituksenmukaisesta organisoinnista ja tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin arviointia koskevien säännösten tarkistamiseksi.”

Tämän lausuman johdosta opetusministeriö antoikin eduskunnalle 15.3.2001 selvityksen koulutuksen arviointitoiminnasta, jossa esiteltiin kokemuksia arviointitoiminnasta, arviointitoiminnan organisoinnista sekä arviointijärjestelmän toimivuudesta. Selvityksessä päädyttiin lopuksi seuraavan sisältöiseen lausumaan koskien opetustoimen kansallisen arviointitoiminnan organisointia:

”Arviointitoiminnan nykyinen asema Opetushallituksen organisaatiossa ei takaa riittävästi arviointitoiminnan riippumattomuutta ja läpinäkyvyyttä. Sen takia on tarpeellista ja välttämätöntä uudistaa Opetushallituksen alaisen opetustoimen kansallisen arviointitoiminnan organisaatio.”

Selvityksessä tarkastellaan sitten eri vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja päädytään esittämään, että arviointitoiminta olisi tarkoituksenmukaista järjestää korkeakoulujen arviointineuvoston tapaan erilliseen opetus- ja koulutoimen arviointineuvostoon. Neuvoston tehtäväksi tulisi kehittää, edistää ja organisoida sen toimialaan kuuluvan koulutuksen arviointia ja arviointihankkeita. Varsinainen arviointityö suoritettaisiin kuitenkin erikseen asetettavien asiantuntijaryhmien toimesta.

Arviointineuvosto olisi kokoonpanoltaan koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten, niiden yhteenliittymien, opettaja- ja opiskelijajärjestöjen sekä työelämän osapuolten ja muiden sidosryhmien organisaatio ja sen asettaisi opetusministeriö määräajaksi.

Neuvostolla olisi sihteeristö, joka koostuisi pääsihteeristä ja neuvoston toimialan eri sektoreiden pääsuunnittelijoista sekä tarpeellisesta sihteerityövoimasta. Nämä voisivat olla määräaikaisessa virkasuhteessa joko opetusministeriöön tai Opetushallitukseen. Selvityksessä päädytään edelleen siihen, että virkasuhde Opetushallitukseen olisi tarkoituksenmukainen ratkaisu, koska neuvoston ja sihteeristön tukipalvelut olisivat parhaiten järjestettävissä Opetushallituksessa. Edelleen todettiin, että vaikka sihteeristön virkasuhde olisi järjestetty Opetushallituksen yhteyteen, sen asiallinen johto olisi neuvoston ja sen johdon alaisuudessa. Arviointineuvoston palkka- ja toimintamenot budjetoitaisiin Opetushallituksen talousarvioon. Arviointihankkeiden menot rahoitettaisiin opetusministeriön eri sektoreiden kehittämismäärärahoista kuten tähänkin saakka on tehty Opetushallituksen osalta.

Saatuun edellä mainitun selvityksen antoi eduskunnan sivistysvaliokunta 15.6.2001 lausuntonsa tästä selvityksestä. Arviointitoiminnan organisoinnin osalta valiokunta kannatti opetusministeriön ehdottamaa vaihtoehtoa, jossa Opetushallituksen yhteyteen perustetaan erillinen koulutuksen arviointineuvosto. Valiokunta totesi edelleen, että riippumattomuuden kannalta on välttämätöntä, että sen käyttöön osoitettavat määrärahat ovat erillään Opetushallituksen toimintamäärärahoista siten, että arviointia varten on oma toimintamomentti valtion tulo- ja menoarviossa. Valiokunta katsoi edelleen, että arviointitoiminnan riippumattomuutta voidaan korostaa sijoitus- ja tilaratkaisuin. Mitä tulee varsinaisen arviointityön suorittamiseen, katsoi valiokunta, että se edellyttää myös pysyväisluonteista henkilökuntaa arviointineuvoston sihteeristöön.

Edellä esitetyn kaltaisen koulutuksen arviointitoiminnan organisoinniseksi asetettiin opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osastolle työryhmä 16.8.2001, joka antoi mietintönsä sekä säädösmuutosesityksensä 14.1.2002. Työryhmän ehdotuksen keskeinen sisältö koskee koulutuksen arviointitoiminnan uudelleen organisointia eduskunnan sivistysvaliokunnan kannan mukaisesti Opetushallituksen yhteyteen perustettavaan koulutuksen arviointineuvostoon.

Työryhmä kuuli valmisteluvaiheessa eräitä keskeisiä tahoja. Näistä lausunnoista esitetään seuraavassa eräitä tärkeitä kohtia:

Opetushallitus korosti arvioinnin yhteyttä koulutuksen kehittämistoimintaan, oppimistulosten arvioinnin keskeistä asemaa sekä opetushallituksessa olemassa olevaa arviointiasiantuntemusta. Opetushallituksen käsityksen mukaan Opetushallituksen yhteyteen perustettavaksi ehdotetun neuvoston sihteeristön kokoonpano ei ole riittävä. Opetushallitus katsoi edelleen, että rahoitusta ei ole tarpeen siirtää omalle momentilleen.

Lääninhallituksen edustajat korostivat arviointitoiminnan puolueettomuutta, laatua, kansainvälisyyttä ja uskottavuutta. He esittivät, että koulutuksen arviointi tulisi eriyttää Opetushallituksesta. Täten arviointineuvoston organisointia tulisi vielä selvittää ja ratkaisuvaihtoehtoina esitettiin muun muassa arviointineuvoston sijoittamista hallinnollisesti suoraan opetusministeriön alaisuuteen tai johonkin tiedeyhteisöön.

Suomen Kuntaliitto korosti lausunnossaan paikallisen tason arviointitoiminnan itsenäisyyttä ja katsoi, että koulutuksen arviointineuvoston tulee olla hallinnollisesti riippumaton ja tieteellisesti luotettava. Kuntaliitto ehdotti, että arviointineuvoston perustaminen joko yliopiston tutkimusyksikön yhteyteen tai korkeakoulujen arviointineuvoston yhteyteen selvitetään.

Näin ollen työryhmä totesi ehdotuksenaan jatkovalmistelujen osalta seuraavan:

”Valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamisen valmistelusta ja käsittelystä annettu valtioneuvoston ohje edellyttää työryhmän käsityksen mukaan alueellisen sijoittamisselvityksen laatimista. Työryhmä pitää tärkeänä, että siinä yhteydessä vielä selvitetään laajemmin erilaisia vaihtoehtoisia koulutuksen arviointineuvoston sijoitusratkaisuja, esimerkiksi koulutuksen arviointineuvoston sijoittamista sivistysvaliokunnan kannanotosta poiketen korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen yhteyteen.”

ARVIOINTINEUVOSTON ASEMA

Ennen kuin voidaan esittää näkökohtia tulevan arviointineuvoston sijainnin ja yhteyksien suhteen on syytä vielä tarkastella sen asemaa suomalaisessa koulutuksen arviointijärjestelmässä, koska sitä koskevat suunnitelmat ovat ilmeisesti aiheuttaneet jossain määrin väärinkäsityksiä.

Kuten jo johdannossa esitetään, tulee voimassaolevan säädösten perusteella Opetushallituksen huolehtia arvioinnin kehittämisestä ja ulkopuolisten arviointien toimeenpanosta. Julkinen rahoitus näihin tehtäviin kulkee myös kokonaisuudessaan Opetushallituksen kautta kanavoituna sen omaan budjettiin sekä opetusministeriön sille ohjaamina kehittämismäärärahoina.

Nyt esillä olevan organisaatiomuutoksen ydinkysymys on arviointitoiminnan riippumattomuuden ja sen mukana uskottavuuden sekä läpinäkyvyyden lisääminen. Kun organisaatiomuutosta pohtinut työryhmä on päätenyt ratkaisemaan tämän ongelman perustettavan uuden arviointineuvoston kautta, on myös selvää, että edellä mainitut perustehtävät eli kehitystyö ja ulkopuolisten arviointien toimeenpano olisi selkeästi säädettävä arviointineuvoston tehtäviksi. Työryhmän esittämään asetusluonnokseen nämä tehtävät sisältyvätkin mutta osittain peitetysti. Asetusluonnos korostaa arviointineuvoston avustavaa luonnetta, mikä ei ole ollut organisaatiomuutoksen peruslähtökohta. Täten on ymmärrettävää, että arviointineuvostolle tarkoitettua keskeistä asemaa ei ole kaikilla tahoilla oikein ymmärretty.

Myös työryhmän lausumassa ja selvitysmiehen tehtävänkuvauksessa esiin tuleva maininta arviointineuvoston sijoittamisesta korkeakoulun yhteyteen on herättänyt kysymyksiä sen asemasta laitoksena yliopistohierarkian sisällä. Tähän sijoittumisongelmaan palataan myöhemmin.

Kaiken kaikkiaan sana ”yhteydessä” on vaikeasti tulkittava. Tämä ilmaisu on tullut käyttöön erityisesti korkeakoulujen arviointineuvostoa koskevasta lainsäädännöstä. Tätä esimerkkinä käyttäen on sanan tulkittava merkitsevän hallinnollisesti ”löyhää”, ei alisteista yhteyttä, jonka merkitys sitten vahvistetaan säädösten muissa kohdissa ja

osittain myös vasta käytännössä. Todettakoon, että korkeakoulujen arviointineuvoston kohdalla itsenäisyys on toteutunut varsin hyvin huolimatta siitä, että neuvosto toimii opetusministeriön yhteydessä. Toiminnan alkuvaiheissa esiintyi tässä suhteessa epäilyjä.

Edellä esitetyn perusteella todettakoon siis, että seuraavassa käsitellään koulutuksen arviointineuvostoa elimenä, jonka keskeiset tehtävät ovat koulutuksen arvioinnin kehittäminen, kansallisen arviointiohjelman laatiminen, kansainvälisten suhteiden hoito ja ulkoisten arviointien toimeenpano, jolloin jälkimmäisillä tarkoitetaan sekä kansallisia että kansainvälisiä arviointeja. Näin ollen myös näihin tehtäviin tarkoitettujen julkisten varojen olisi ohjattava arviointineuvoston kautta lukuun ottamatta sitä, että myös opetusministeriöllä säilyy, joskin ilmeisesti harvoin käytettävä oikeus toimittaa arviointeja (esim. arviointineuvoston arviointi yms.) ja oikeus lopulliseen päätöksentekoon kansainvälisissä arvioinneissa. Sen sijaan paikallisarviointit sekä lääninhallitusten suorittamat peruspalvelujen arvioinnit jäisivät arviointineuvoston päätöksentekoon ulkopuolelle, joskin olisi suotavaa, että neuvosto toimisi koordinaattorina ja tarvittaessa neuvonantajana näissäkin arvioinneissa.

Edellä mainittu arviointitoiminnan organisoinnin uudistamista valmistellut työryhmä esittää eduskunnan sivistysvaliokunnan lausuman mukaisesti, että arviointineuvoston tulisi toimia Opetushallituksen yhteydessä. Sivistysvaliokunta katsoi lisäksi, että arviointineuvostolla tulisi olla oma toimintamenomomentti valtion tulo- ja menoarviossa riippumattomuuden korostamiseksi.

Kuitenkin yksinkertaisin tapa korostaa neuvoston itsenäisyyttä on, että se toimii opetusministeriön eikä Opetushallituksen yhteydessä ja saa toimintamensa valtakunnallista arvioinnin kehittämistoimintaa sekä arviointien toimeenpanoa varten opetusministeriön jakamattomista varoista. Tietysti toiseksi vaihtoehdoksi jää oman toimintamenobudjetin merkitseminen valtion tulo- ja menoarvioon ja toiminta itsenäisenä yksikkönä. On kuitenkin ilmeistä, että organisaatiomuutos voidaan nopeammin ja yksinkertaisemmin toteuttaa edellä mainitulla tavalla opetusministeriön yhteydessä.

ALUEELLINEN TARKASTELU

Seuraavassa tarkastellaan selvitysmiehelle annetun ensimmäisen tehtävän mukaisesti arviointineuvoston sihteeristön alueellista sijaintia kiinnittämällä ensiksi huomiota alueiden osaamiseen ja mahdollisuuksiin sen kehittämiseksi koulutuksen arviointitoiminnan osalta. Tässä käsitellään vain muutamia, toiminnaltaan laaja-alaisia ja keskeisiä yksiköitä, jotka toimivat julkisella sektorilla. Tämän lisäksi valtakunnassa harjoitetaan arviointitutkimusta ja käytännön arviointityötä ilmeisesti monessa muussakin laitoksessa, jotka ovat jääneet tämän selvittelytyön ulkopuolelle. Alueet on seuraavassa esitetty aakkosjärjestyksessä.

Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu

Pääkaupunkiseudulla sijaitsee kaksi merkittävää julkisen sektorin osaamiskeskusta koulutuksen arviointitoiminnan osalta: Opetushallitus ja Helsingin yliopisto. Tämän lisäksi on huomattava korkeakoulujen arviointineuvoston sijainti Helsingissä.

Opetushallitus: Viraston toimialaa koskeva arviointitoiminta alkoi melko pian viraston perustamisen jälkeen 1991. Ensimmäiset arviointiraportit ilmestyivät 1993 ja 1994 perustettiin arviointiyksiköt viraston organisaation pohjana oleville linjoille. 1997 arviointitoiminta eriytettiin pääjohtajan esikuntaan omaksi kokonaisuudekseen riippumattomuuden lisäämiseksi.

Opetushallituksen nykyiset tulosalueet ovat opetuksen kehittäminen, koulutuksen arviointi ja erilaiset palvelu- eli toistuvaisuustehtävät, joilla alueilla Opetushallitus solmii tulossopimuksen opetusministeriön kanssa.

Arviointitoiminta on Opetushallituksen sisällä itsenäistynyt ja muuttunut hanke-toiminnaksi, missä henkilöstöä on vahvistettu määräaikaaisesti kunkin arviointiaiheen mukaisesti. Henkilökunnan määrä on siten ollut vaihteleva. Keväällä 2001 oli näissä tehtävissä 16 vakinaista asiantuntijaa ja avustavaa henkilöä sekä 18 määräaikaista asiantuntijaa. Yleissivistävän koulutuksen arvioinnin vastuuhenkilönä on opetusneuvos Ritva Jakku-Sihvonen, ammatillisen koulutuksen arvioinnin vastuuhenkilönä

opetusneuvos Anu Räisänen ja aikuiskoulutuksen arvioinnin vastuuhenkilönä opetusneuvos Pentti Yrjölä.

Toimintaperiaatteena on ollut, että arviointiesikunta tekee päätökset arviointikohteista tulossopimuksen mukaisesti ja toimeenpanee ne hankkeina. Tätä varten on Opetushallitukseen keskitetty perusteellinen infrastruktuuritiedosto koskien oppilaitoksia sekä metodista asiantuntemusta. Eräissä tapauksissa on Opetushallitus tilannut tehtävien suoritusta erityisesti Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksesta sekä Helsingin yliopistosta.

Arviointitoiminta on kasvanut erittäin voimakkaasti siten, että kun vuosina 1993-94 suoritettiin kuusi arviointihanketta, oli vuonna 2000 käynnissä yhteensä 30 hanketta.

Arviointiraportteja on ilmestynyt kaiken kaikkiaan 79 ja oppimistulosten arviointiraportteja lisäksi 19. Arvioinnin toimiala muodostuu 5200 oppilaitoksesta, joissa opiskelijoiden määrä on noin 1.5 miljoonaa. Otantaperusteisiin oppimistulosten arviointeihin on osallistunut 1998-2002 yhteensä 1884 koulua ja 53805 opiskelijaa yleissivistävässä koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen alueella on arvioitu 7 koulutusala, kahdeksas valmistuu lähiaikoina ja parhaillaan on menossa 23 hanketta.

Opetushallituksen suorittamat arvioinnit voidaan jakaa tila-arviointeihin, temaattisiin arviointeihin ja oppimistulosten arviointeihin. Tila-arvioinnit kohdennetaan kasvatukseen ja koulutuksen kannalta merkittäviin koulutusjärjestelmän alueisiin tai teemoihin. Ne voivat koskea joko koko koulujärjestelmää, tiettyä oppilaitosmuotoa tai koulutusala. Temaattiset arvioinnit taasen koskevat koulutuspoliittisesti merkittäviä ongelmia tai kohdentuvat kaikille yhteisen tematiikan arviointiin. Oppimistuloksien arviointia pidetään Opetushallituksessa keskeisen tärkeänä ja välttämättöminä koulutuksen kehittämisen kannalta. Oppimistulokset ymmärretään näissä arvioinneissa laajalti niin, että yleissivistävien ja ammatillisten valmiuksien rinnalla arvioidaan oppimaan oppimista, kommunikaatiotaitoja ja opiskelumotivaatiota. Ammatillisen koulutuksen arvioinnissa ammatillinen osaaminen muodostaa keskeisimmän osan.

Opetushallituksen eräs arviointiin liittyvä perustehtävä on arviointimenetelmien kehittäminen ja virikkeiden tuottaminen paikallistasolla tapahtuvaa oppilaitosten arviointia varten. Opetushallitus on harjoittanut myös maksullista palvelutoimintaa

arvioinnin alueella esimerkiksi siten, että peruskoulujen osalta arvioinneissa on ollut mukana perusotoksen lisäksi 775 koulua ja 50000 opiskelijaa. Myös ammatillisen koulutuksen alueella on ollut monipuolista maksullista palvelutoimintaa.

Kaiken kaikkiaan Opetushallitus painottaa sitä, että arviointitoiminta edellyttää erikoishenkilöstöä ja tarkoituksenmukaiset puitteet uskottavan tiedon tuottamiseksi. Tähän tarvitaan sekä pysyvää että hankkeisiin rekrytoitavaa määräaikaista asiantuntija-henkilöstöä. Metodisen erityishenkilöstön pysyvyyttä pidetään kriittisenä menestystekijänä. Lisäksi suurten aineistojen keruu oppilaitoksista edellyttää toimivan infrastruktuurin.

Helsingin yliopisto: Opettajankoulutuksen alalla niin kuin useimmilla muillakin koulutusaloilla on Helsingin yliopisto merkittävä tekijä. Myös kasvatustieteiden alan tutkimustoiminta on huomattavasti lisääntynyt.

Kasvatustieteellisen tiedekunnan yhteydessä, opettajankoulutuslaitoksen ja kasvatustieteen laitoksen yhteisprojektina on toiminut vuodesta 1996 alkaen *koulutuksen arviointikeskus* johtajanaan professori Jarkko Hautamäki. Keskus arvioi ensisijaisesti perusasteen koulutusta laajentaen kuitenkin toimintaansa samalla myös peruskoulun jälkeisen koulutusasteen arviointiin. Keskus on tehnyt säännöllistä yhteistyötä Opetushallituksen kanssa. Keskuksella on myös käytössä arviointitutkimukseen tarvittava oma infrastruktuuri laitteineen ja tiedostoineen.

Oppimaan oppimisen arviointi on keskuksen päätuote. Se on kehitetty kolmen valtakunnallisen aineiston perustaksi ja avulla: kuudennet luokat, yhdeksännet luokat ja 17-vuotiaiden ikäryhmässä sekä lukio että ammatillinen koulutus. Välinettä on käytetty laajalti myös paikallistason arvioinneissa pääkaupunkiseudulla ja eräissä muissakin kunnissa. Parhailaan valmistellaan EU-viranomaisten esityksestä Suomen tekemän aloitteen pohjalta EU-ehdotusta oppimaan oppimisen eurooppalaiseksi arvioinniksi. Keskus käsittelee tällä hetkellä myös neljättä valtakunnallista aineistoa yhdeksänsien luokkien oppilaista Opetushallituksen toimeksiannosta ja vastaava kuudensien luokkien valtakunnallinen arviointi on tarkoitus tehdä 2002-2003. Oppimaan oppimisen kaksi pääkomponenttia, osaaminen ja uskomukset, voidaan kehitetyllä ratkaisulla arvioida kustannustehokkaasti ja hyvin. Muita keskuksen tehtäviä ovat keskiasteen

yhteisvalinnan arviointi, kehittäminen ja seuraaminen. Elinikäisen oppimisen motivaation arviointiin on kehitetty ratkaisu, jota on käytetty kansanopistojen arvioinnissa. Tämä liittyy läheisesti myös oppimaan oppimisen arviointiin.

Kuten edeltä on jo käynyt ilmi on keskus suorittanut myös paikallistason arviointeja. Juuri on saatu valmiiksi laaja tehtävä Helsingin kaupungilta, jossa arvioitiin koulun aloittavien oppilaiden oppimisvalmiuksia. Tekeillä on useampivuotinen projekti lukion ja ammatillisen koulutuksen ohjausjärjestelmien arvioimiseksi Helsingin kaupungissa. Käynnissä on myös learning-to-learn indikaattorien kehittäminen osana Euroopan unionin koulutuspolitiikan seurantaa.

Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskuksella on siis ollut ja on erittäin tiivis ote arviointityön suunnitteluun ja suorittamiseen, missä on syntynyt toimiva yhteistyö Opetushallituksen ja yliopistollisen tutkimustyön välille.

Korkeakoulujen arviointineuvosto: Tämä arviointineuvosto on toiminut v. 1996 alusta lukien opetusministeriön yhteydessä erillisissä tiloissa eri paikoissa Helsinkiä. Neuvoston sihteeristö huolehtii paitsi neuvoston asioiden valmistelusta myös osittain itse arviointien toimeenpanosta, jolloin sihteeristöä tarpeen mukaan laajennetaan projektisuunnittelijoilla. Koska arvioinnin kohteena ovat juuri yliopistot ja ammattikorkeakoulut voidaan kansallisissa arvioinneissa turvautua niiden apuun vain rajoitetusti ja tästä syystä arvioinnit joudutaan järjestämään neuvoston yhteydessä. Tällöin käytetään usein ulkomaisia tai korkeakoulumaailman ulkopuolisia asiantuntijoita. Huomioiden korkeakoulujen erilaisen luonteen verrattuna muihin kouluihin on korkeakoulujen arviointineuvoston keräämä kokemus ilmeisesti suuressa määrin erilaista kuin muun koulutuksen arvioinnin yhteydessä saatava mutta yhtymäkohtiakin löytyy erityisesti metodologisissa kysymyksissä. Opetushallituksen asiantuntijoita onkin voitu käyttää apuna joissakin tehtävissä.

Jyväskylä

Jyväskylän yliopisto: Yliopisto profiloituu suomalaisessa yliopistokentässä opettajan-koulutuksen sekä koulutuksen ja kasvatuksen tutkimuksen keskuksena. Profiili rakentuu pitkään perinteeseen ja panostuksiin muun muassa koulutuksen arvioinnin tutkimus-

edellytysten vahvistamiseen. Yliopistossa on useita koulutuksen arviointia toteuttavia yksiköitä ja myös hyvät lähtökohdat arviointitiedon laaja-alaiseen hyödyntämiseen opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa. Jyväskylän yliopiston vahvuuksia koulutuksen arvioinnin näkökulmasta on myös se, että tutkimus ja opetus kattaa koulutusjärjestelmän koko kirjon varhaiskasvatuksesta gerontologiaan. Yliopistossa on perinteisten opettajankoulutuksen virkojen ohella professuurit myös varhaiskasvatuksen, ammatillisen koulutuksen, aikuiskasvatuksen ja korkeakoulutuksen alueilla. Liikunnan opettajankoulutus ja tutkimus on keskitetty kokonaisuudessaan Jyväskylään. Nykyisessä toiminta- ja taloussuunnitelmassa koulutuksen arviointi onkin määriteltä yliopiston vahvuusalueeksi.

Yliopistossa jo oleva osaaminen on korkeatasoista, monipuolista ja rakentuu pitkäaikaiseen kansainväliseen vuorovaikutukseen. Edellytykset pätevän ja riippumattoman arviointitiedon tuottamiselle rakentuvat useiden eri yksiköiden erityisosaamiselle ja yhteistyölle. Arviointitutkimukseen erikoistuneella *koulutuksen tutkimuslaitoksella (KTL)* on yli kolmen vuosikymmenen kokemus erilaisten kansainvälisten ja kansallisten arviointihankkeiden toteuttajana. Laitoksen johtajana toimii Jouni Välijärvi. Yliopisto on viime vuosina tukenut arvioinnin asiantuntijuuden kehittymistä laitoksessa muun muassa virkarakennetta vahvistamalla ja käynnistämällä arvioinnin tutkijakoulutuksen.

Koulutuksen tutkimuslaitoksella on mittava kokemus eri tyyppisistä koulutuksen arviointihankkeista. Laitos on vastannut Suomessa lähes kaikista kansainvälisistä koulutuksen arvioinneista vuodesta 1968, jolloin laitos yliopistoon perustettiin. Tutkimukset ovat suuntautuneet kaikille perusopetuksen keskeisille sisältöalueille, lukutaitoon, matematiikkaan ja luonnontieteisiin sekä yhteiskunnalliseen osaamiseen. Nämä tutkimukset on toteutettu pääosin IEA:n (International Association for the Evaluation of the Achievement) jäsenmaiden yhteistyönä. Uusin laitoksen vastuulla oleva tutkimusohjelma on OECD:n organisoima PISA-hanke. Laitos vastasi 90-luvulle saakka myös kansallisista perusopetuksen arvioinneista. Koulutuksen tutkimuslaitoksella on opetusministeriön määräämiä valtakunnallisia tehtäviä, joihin sisältyvät koulutuksen arviointi, tutkimusmetodologian kehittäminen, korkeakoulututkimus ja kasvatustieteellisestä tutkimuksesta tiedottaminen. Sisältöalueista laitoksen osaaminen painottuu äidinkielen, matematiikan ja luonnontieteiden sekä yhteiskunnallisen osaamisen ja tietoteknologian opetuskäytön arviointiin.

Laitos pyrkii vastaamaan myös osasta ruotsinkielisen koulutuksen tarpeista ja sen johdosta laitoksella on ruotsinkielisiä projekteja ja tutkijoita.

Jyväskylän yliopisto on vahvistanut arviointitutkimuksen asiantuntemusta perustamalla koulutuksen tutkimuslaitokseen koulutuksen arvioinnin professuurin (professori Pirjo Linnakylä). Myös useimmille muille painoalueille on saatu viime vuosina professuurit. Laitos on kehittänyt systemaattisesti myös arviointitutkimuksen menetelmiin erikoistunutta metodiyksikköään. Laitos määrittää keskeiseksi tavoitteekseen koulutuksen arvioinnin asiantuntijuuden jatkuvan kehittämisen osana yliopistoa. Tavoitetta on toteutettu mm. käynnistämällä yliopiston tuella arvioinnin tutkija-koulutusohjelma, jolla laitos pyrkii myös vastaamaan kasvavaan arviointiosaamisen kysyntään yliopiston ulkopuolella. Suomen Akatemian rahoittamat hankkeet sekä yhteistyö eri tutkijakoulujen kanssa ovat olennaisesti tukeneet laitoksen pyrkimyksiä arvioinnin tutkijakoulutuksessa. Koulutettavia on tällä hetkellä yli kymmenen.

Kielen opetuksen ja oppimisen tutkimus ja arviointi ovat myös Jyväskylän yliopiston painoalueita. Alan asiantuntemus on keskitetty pääosin *soveltavan kielentutkimuksen keskukseseen (SOLKI)*. Keskuksella on keskeinen rooli alan tutkijakoulussa, josta on valmistunut useita arvioinnin teoreettisia perusteita ja laatu järjestelmää kehittäviä väitöskirjoja. Opettajankoulutus mahdollistaa arviointitiedon välittymisen suoraan opettajien ammattitaitoon ja koulujen arkeen.

Yliopiston yhteiskuntatieteellinen tutkimus rakentaa vahvaa teoreettista taustaa arvioinnille. Survey-menetelmiin suuntautunut tilastotieteellinen tutkimus ja korkea-
tasoinen viestintätieteiden osaaminen luovat perustaa arvioinnin metodologian ja arviointitietoa tehokkaasti välittävän tiedotusjärjestelmän kehittämiseksi. Koulutuksen arviointitutkimuksen sekä tilastotieteen ja matematiikan tutkijoiden yhteistyöllä on yliopistossa kehitetty muun muassa laajojen aineistojen käsittelyyn sopivia matemaattisen mallintamisen ja neuraalilaskennan menetelmiä sekä kehitetty uusia sittemmin jo vakiintuneita arviointimenetelmiä kuten portfolio-arviointi.

Yliopisto tekee tiivistä yhteistyötä myös alueellisen ja kuntien opetushallinnon sekä yksittäisten koulujen kanssa esimerkiksi toteuttamalla paikallisia ja koulutason arviointihankkeita. Tärkeä yliopiston yhteistyökumppani arvioinnin kehittämisessä on

myös Jyväskylässä sijaitseva Länsi-Suomen läänin sivistysosasto. Sivistysosastolla on runsaasti erityisosaamista alueellisen ja paikallisen koulutuksen arvioinnin alueelta. Yhteistyö on vakiintunut useiden yhteisten hankkeiden ja henkilövaihdon tuloksena.

Oulu

Oulun yliopisto: Myös Oulun yliopisto osallistuu merkittäväällä osuudella opettajan-koulutukseen. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikössä on kiinnitetty erityistä huomiota arviointiin. Lähtökohtana arviointitoimintaan on näkemys opettajan-koulutuksen ja kentän jatkuvasta vuorovaikutuksesta ja opettajankoulutuksesta kokonaisuutena, jossa perus- ja täydennyskoulutus liittyvät luontevasti yhteen. Kehittyminen työtään kehittäväksi ja tutkivaksi opettajaksi on yhteisöllinen ja elinikäinen oppimisprosessi. Edellytyksenä on, että opiskelijat, opettajankouluttajat ja kentän opettajat toimivat yhteistyössä, erilaisissa verkostoissa, joissa käsitellään opettajien työhön, kouluun ja opetussuunnitelmien kehittämiseen sekä arviointiin liittyviä kysymyksiä.

Yksikkö on rakenteeltaan tavallista opettajankoulutuslaitosta monipuolisempi, sillä samaan tiedeyhteisöön kuuluu tällä hetkellä useita eri tieteenaloja, kasvatustieteen lisäksi psykologia, kasvatopsykologia, yhteiskuntatiede ja naistutkimus. Lisäksi yksikössä on edustettuna varhaiskasvatus ja musiikkikasvatus. Eri tieteen edustajilla on monipuolista kokemusta koulutusjärjestelmän eri tasoilla tapahtuvasta arvioinnista. Varhaiskasvatuksen alueella on toteutettu professori Eeva Hujalan johdolla laaja päivähoiton laadun hallintaprojekti, jossa toimintatutkimusprosessina muokattiin laadun arviointistrategia. Hankkeesta on valmistunut useita julkaisuja ja väitöskirja. Yksikön sosiologian, naistutkimuksen ja ympäristökasvatuksen jaostossa on hyvää asiantuntemusta sosiaalisten vaikutusten arvioinnista (SVA). Tähän aihepiiriin liittyen jaoksessa on tällä hetkellä tekeillä professori Timo Järvikosken ohjaamina yhteiskunta- ja ympäristökasvatuksen alalta yksi lisensiaatin tutkimus ja kolme väitöskirjaa. Lisäksi jaoksessa on tehty ja on parhaillaan tekeillä useita arviointiin liittyviä tilaustutkimuksia. Opettajankoulutuksen kehittäminen ja arviointi on ollut yksikössä varsin intensiivistä ja pohjautunut toimintatutkimustyypiseen lähestymistapaan. Kehittämistyön tuloksia on arvioitu jatkuvasti opinnäytteinä ja muina julkaisuina.

Yksikön kasvatustieteiden jaoksen johtaja, professori Leena Syrjälä on osallistunut eri vaiheissa valtakunnalliseen opettajankoulutuksen ja kasvatusalan kehittämiseen ja arviointiin useiden toimikuntien jäsenenä sekä lisäksi useiden korkeakoulujen arviointihankkeisiin asiantuntijana. Samaan aikaan hän toimii Suomen Akatemian rahoittaman koulutuksen vaikuttavuustutkimusohjelman seurannassa ja ohjelmassakin. Opettajankoulutuslaitoksessa toteutettiin hänen johdolla vuosina 1997-1999 kolmivuotinen evaluaatioprojekti Oulun kaupungin opetusviraston ja yliopiston yhteistyönä. Projektiin osallistui yli 20 koulua, joiden opettajat verkostoituivat toisalta lähikoulujen, toisalta koko projektin kanssa. Projektissa yhdistyivät perus-, täydennys- ja tutkijankoulutus. Arvioinnin sisällöllisen kehittämisen lisäksi projekti loi yhteistyössä monien eri tahojen kanssa arvioinnin uudistumiselle käytännön edellytyksiä. Se muodostui osallistujille antoisaksi oppimisprosessiksi sekä lähensi yliopistoa ja kenttää toisiinsa. Oulun kaupungin opetustoimen arviointisuunnitelman valmistelua jatkettiin projektin päättyttyä muotoutuneen yhteistyön pohjalta. Laitos osallistuu kaupungin arviointitoiminnan toteutukseen ja jatkokehittelyyn. Projektista on valmistunut useita julkaisuja ja sitä on esitelty varsin laajasti valtakunnan eri tason tilaisuuksissa.

Arviointikokemusten perusteella yksikköön ollaan suunnittelemassa perustettavaksi *arviointikeskusta*, jonka toiminta on jo osin käynnistynyt. Rahoitus on auki muilta osin kuin käynnistyneen Opetushallituksen ja osin kuntien rahoittaman kolmivuotisen koulutusprojektin osalta. Arviointikeskuksesta ollaan suunnittelemassa monitieteistä Oulun yliopiston arviointiasiantuntemusta yhdistävää kevytrakenteista yksikköä/verkostoa. Suunnitteluun on saatu mukaan mm. taloustieteiden, koulutuspalvelujen ja sähkötekniikan edustajia, joilla on intressiä koulutuksen arvioinnin alueelle. Arviointivälineenä on käytössä osoittautunut onnistuneeksi suunnitteluryhmässä mukana olevan dos. Esko Alasaarelan kehittäämä ja varsin laajasti käytetty www-pohjainen CREST – arviointivälineistö, jota on kokeiltu koulujen, erilaisten organisaatioiden, koko opetustoimen ja ammattikorkeakoulujen itsearviointissa ja strategisessa suunnittelussa.

Yksikön opetuksen kehittämisessä näkyy tällä hetkellä myös suuntautuminen arviointiasiantuntijoiden kouluttamiseen. Syventäviin opintoihin ollaan kehittämissä valinnaisten opintojen kokonaisuutta evaluaatioon liittyen. Kyseisen kokonaisuuden voivat valita kaikkien eri koulutusohjelmien opiskelijat. Kansainvälisiin tehtäviin suuntautuvan opettajankoulutuksen opetussuunnitelmassa näkyy jo nyt perehtyminen

erilaisten kansainvälisten projektien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tutkijakoulutuksessa on alkamassa evaluaatioon suuntautuva monitieteinen tutkimusryhmä ensi syksynä.

Tampere ja Hämeenlinna

Tampereen yliopisto: Yliopisto toteuttaa opettajankoulutusta sekä Tampereen että Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksissa. Kasvatustieteiden tiedekunnan yhteydessä Tampereella toimiva *koulutuksen kehittämissyksikkö (TyKKy)* tarjoaa koulutus-, konsultointi-, kehittämis- ja arviointipalveluja oppilaitoksille ja elinkeinoelämälle. Koulutuksen ja opetuksen arviointityöryhmän pysyvät jäsenet ovat professori Reijo Raivola, erikoisalanaan koulutuksen vaikuttavuus, professori Matti Parjanen, koulutuspolitiikan ja -hallinnon sekä ammatillisen täydennyskoulutuksen asiantuntija sekä dosentti Lasse Lampinen, ammatillisen koulutuksen asiantuntija.

Yksikkö toimii läheisessä yhteistyössä Hämeenlinnassa toimivan, vuonna 1991 perustetun *ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen (AkTkk)* kanssa. Tämä keskus on runsaan kymmenen vuoden aikana kasvanut kolmenkymmenen hengen yliopisto-yksiköksi, jonka tehtävänä on tutkia ammatin oppimista ja ammatillista kasvua elinikäisenä prosessina yhteiskunnan ja työelämän muutoksessa ja tarjota alan tutkimukseen pohjautuvaa ylintä opetusta.

AkTkk:n henkilöstölle, erityisesti sen professoreille Pekka Ruohotielle, Juhani Hongalle ja Tapio Varikselle sekä sen dosenteille ja usealle tutkijalle on vuosien varrella kertynyt merkittävä määrä arviointiosaamista. Runsaasti sitä on myös AkTkk:n ”lähiverkossa” toimivilla tiedekunnan muiden yksiköiden edustajilla. AkTkk:n arviointiosaaminen on profiloitunut selkeästi ammatillisen koulutuksen arviointiin – ammattikorkeakouluihin ja toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, oppisopimuskoulutukseen sekä työssäoppimiseen ja työelämän koulutukseen. Kansainvälistä arviointikokemusta yksikössä edustavat erityisesti vierailevat ulkomaiset professorit, jotka vierailevat yksikössä toistuvasti 1-3 kertaa vuodessa 2-8 viikon mittaisilla jaksoilla.

Professorit Pekka Ruohotie ja Juhani Honka ovat hankkineet arviointikokemusta mm. omassa opetustyössään sekä tutkijoina ja tutkimusten johtajina ja ohjaajina. Yksikössä

on tehty mm. lukuisia toisen asteen ammatillisen koulutuksen, työssäoppimisen ja työelämän koulutuksen arviointitutkimuksia. He ovat olleet mukana lukuisissa arvioinneissa joko selvitysmiehenä, arviointiryhmän jäsenenä, sihteerinä tai puheenjohtajana ja osallistuneet virallisena auditoijana alusta asti ISO-järjestelmän mukaiseen koulutuksen laatujärjestelmäauditointiin.

Opetushallitus on käyttänyt yksikön edustajien arviointiosaamista lukuisissa arviointihankkeissa, josta viimeisimpiä ovat olleet mm. toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen laatupalkintokilpailun palkintotoimikunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana sekä arviointityöryhmän jäsenenä.

Yksikössä työskentelevä Suomen Akatemian tutkijatohtori Juhani Kulmala valmistelee parhaillaan Opetushallituksen toimeksiannosta työpaikkakoulutuksen arviointihanketta, sen teoreettista viitekehystä ja arviointiohjeistoa.

Yksikkö toimii kiinteässä yhteydessä – jopa samoissa tiloissa – Suomen suurimman ja selvästi parhaaksi arvioidun Ammatillisen opettajakorkeakoulun kanssa. Sen jokapäiväiseen toimintaan kuuluu oleellisesti mm. ammatillisen koulutuksen ja työpaikkakoulutuksen arvioinnit, niiden opettaminen, tulosten hyväksikäyttö jne.

Yksikkö toimii Hämeenlinnassa, jonka ammatillisen koulutuksen verkosto ja sen työelämäyhteydet tarjoavat erinomaisen laboratorion arviointien kokeilu- ja kehittämistoiminnalle. AkTkk työskentelee lähes päivittäin kiinteässä yhteistyössä Hämeen ammattikorkeakoulun kanssa ja osallistuu sen (ja myös muiden ammattikorkeakoulujen) toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.

AkTkk:lla on erinomaiset yhteydet mm. arviointeihin perehtyneisiin yliopistoyksiköihin ja erityisesti Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitokseen, jonka kanssa yksikkö on tehnyt kiinteää ja tuloksellista yhteistyötä (mm. OPEPRO-projekti) sekä korkeakoulujen arviointineuvostoon (Seppo Saari viimeistelee arviointiin liittyvää väitöskirjaansa ja toimii tutkijana AkTkk:ssa). Yksiköllä on jatkuva hyvä kontakti työelämään ja yritysmaailmaan. Erityisesti se on ansioitunut henkilöstön kehittämissuhteissa ja niihin liittyvissä koulutuksen arviointihankkeissa.

Turku

Turun yliopisto: Yksi Turun yliopiston neljästä tutkimuksen ja koulutuksen vahvuusaloista on oppimisen ja opetuksen kokonaisuus. Vahvuusalan tieteelliseksi johtajaksi yliopisto on nimittänyt professori Erno Lehtisen. Hanke on sijoitettu kasvatustieteiden tiedekuntaan koordinoimaan yliopiston monipuolista asiantuntemusta tämän alueen tutkimus- ja kehittämistyössä. Kasvatustieteiden tiedekuntaan kuuluvat Turun kasvatustieteiden laitoksen lisäksi eri tavoin profiloituneet opettajankoulutuslaitokset ja normaalikoulut Turussa ja Raumalla.

Tiedekunnan eri laitosten osaamisen koordinoimiseksi arviointitutkimuksen saralla on perustettu koulutuksen arviointi- ja kehittämissyksikkö keväällä 1999. Laitoksilla ja yksiköissä toteutettavan tutkimustyön lisäksi tiedekunta on mukana koulutukseen liittyvässä tutkimus- ja kehittämistyössä erilaisten kansallisten ja kansainvälisten hankkeiden kautta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan erityisosaamisalueena arviointitutkimuksen toteuttamisessa on yleissivistävän perus- ja lukio-opetuksen, erityisopetuksen sekä aikuiskoulutuksen tutkimus. Arvioinnin asiantuntijuuden kehittymistä tukee vahvasti Suomen Akatemian kasvatustieteiden valtakunnallisen tutkijakoulun koordinaation siirtyminen Turkuun vuosiksi 2003 – 2006, jolloin yhtenä keskeisenä aihealueena on arviointi.

Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan *koulutuksen arviointi - ja kehittämissyksikön* tehtävänä on tukea koulutuksen järjestäjiä, oppilaitoksia ja organisaatioita koulutuksen kehittämiseen ja arviointiin liittyvissä asioissa. Yksikkö tekee laajamittaista yhteistyötä koulutuksen ja opetuksen kehittämiseksi niin tieteellisten yksikköjen, opetushallinnon, kuntien ja oppilaitosten kuin yksittäisten organisaatioidenkin kanssa. Yksikkö tukee oppilaitosten ja organisaatioiden kehittämistyötä arviointitutkimuksen, koulutuksen, ohjauksen ja seurannan keinoin. Se tarjoaa kokonaisvaltaista tukea toiminnan kehittämiseen toteuttamalla nykytilaa luotaavia arviointitutkimuksia ja ohjaamalla asiakkaita arvioinnista saatujen tulosten tulkintaan ja johtopäätösten tekemiseen. Yksiköllä on myös valmiuksia järjestää arviointitutkimuksen myötä nousseiden kehittämistavoitteiden toteuttamista tukevaa koulutusta ja siihen liittyvää seuranta. Yksikkö hyödyntää toiminnassaan Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan eri laitosten osaamista: yksikön projekteissa on mukana sekä Turun

yliopiston kasvatustieteiden laitoksen että Turun ja Rauman opettajankoulutuslaitosten asiantuntijoita. Esimerkkinä arviointiyksikön keskeisimmästä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on monivuotinen yhteistyö Turun kaupungin koulutoimen kanssa, jonka puitteissa on tehty monipuolista arviointitutkimusta sekä koulujen kehittämistyötä tukevaa ohjausta ja koulutusta. Koulutuksen arviointi- ja kehittämissyksikön johtajana toimii Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan dekaani, professori Erkki Olkinuora.

Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimuskeskuksessa (CELE) tutkitaan poikkitieteellisesti oppimista ja koulutusta osana ihmisen elämäntahtia ja sosiaalista sekä kulttuurista toimintaa. Keskus nojautuu Turun yliopistossa eri oppiaineissa kehittyneeseen elinikäisen oppimisen eri alueiden tutkimusperinteeseen ja etenkin kasvatustieteiden laitoksella syntyneeseen aikuisoppimisen ja -koulutuksen tutkimuksen traditioon. Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimusjohtajana toimii professori Risto Rinne Turun yliopiston kasvatustieteiden laitokselta.

Turun yliopiston *oppimistutkimuksen keskus (OTUK)* on vuonna 1986 perustettu Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan ja psykologian laitoksen hallinnoima poikkitieteellinen yksikkö, joka on keskittynyt taitavaan oppimiseen ja oppimisvaikeuksiin kaikissa elämäntahtieissa sekä opettamisen ja oppimisympäristöjen ominaispiirteisiin. Oppimistutkimuksen keskuksen johtajana toimii professori Marja Vauras.

Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokseen vastikään perustettu *oppiaineiden opetuksen ja oppimisen tutkimuskeskus (TELESU)* koordinoi ainekohtaista oppimisen tutkimusta ja suuntaa tutkimushankkeita opetus / oppimistapahtuman keskeisiin elementteihin sekä näihin liittyviin kansainvälisiin vertailuihin.

Suomen Akatemian *kasvatusalan valtakunnallisen tutkijakoulun (KASVA)* tavoitteena on kehittää kasvatustieteiden ja koulutusalan tutkijakoulutusta ja oppimisen tutkimusta. Eri tohtoriohjelmilla tullaan arviointitutkimusta toteuttamaan toisiaan täydentävästi siten, että osa paneutuu koulun, opetussuunnitelmien ja kuntatason arviointiin ja osa kansallisen ja kansainvälisen arvioinnin problematiikkaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta käsin johdetaan kolmea tohtoriohjelmaa. Prof. Erkki Olkinuoran johtaman *oppimisen, opettamisen, kehityksen ja kasvatuksen tohtorinkoulutusohjelman*

päämääränä on rakentaa uutta teoreettista ja käytäntöön soveltuva ymmärrystä oppimisesta, opetuksesta ja kasvatuksesta nyky-yhteiskunnassa. Prof. Risto Rinteen johdolla puolestaan tarkastellaan ja verrataan eri valtioiden harjoittaman koulutuspolitiikan ja eri kansakuntien koulutusjärjestelmien yhtäläisyyksiä ja eroja sekä harjoitetun koulutuspolitiikan vaikutuksia tutkijakoulun koulutuspolitiikan, koulutuksen arvioinnin ja vertailevan koulutustutkimuksen tohtoriohjelmassa. Tiedekunnasta käsin johdetaan myös monitieteistä oppimisympäristöjen tutkijakoulua.

ARVIOINTINEUVOSTON ALUEELLINEN SIJAINTI

Tarkasteltaessa arviointineuvoston alueellista sijaintia tarkoitetaan tässä olennaisesti sen sihteeristön toimipaikkaa kuten selvitysmiehen toimeksiannostakin käy ilmi. Itse neuvosto kokoontunee joka tapauksessa eri puolilla maata joskin sihteeristön sijoituspaikka tulee olemaan ilmeisesti yleisimmin käytetty kokouspaikka ja erityisesti mahdollinen johtoryhmä sekä eri tarkoituksiin asetetut työryhmät tulevat työskentelemään tällä paikkakunnalla.

Tarkasteltaessa arviointineuvoston sijoittumista jollekin alueelle on tässä pidetty erityisesti silmällä alueiden olemassa olevaa osaamista ja erikoistumisen kehittymistä siten, että tällä sijoittamisella voidaan todella tukea vahvan osaamisklusterin syntyä. Nämä periaatteet on myös esitetty valtioneuvoston periaatepäätöksessä valtion toimintojen sijoittamisen strategiasta (14.11.2001). Olemassa olevalla osaamisella tarkoitetaan yliopiston / kasvatustieteiden tiedekunnan / opettajankoulutuslaitoksen sijaintia paikkakunnalla. Tämän yleisen koulutuksellisen taustan lisäksi olennaista osaamista edustaa tieteellinen ja käytännöllinen kokemus itse koulutuksen arviointitoiminnasta, joka voi tietysti olla olemassa yliopiston ulkopuolisessakin yksikössä. Mikäli tällaista osaamista paikkakunnalla esiintyy useammassakin eri yksikössä, on tärkeitä niiden keskinäinen yhteistyö ja vuorovaikutus.

Edellä esitettyjen kriteereiden perusteella on edellä esitetty selvitysmiehen kokoamia tietoja ja havaintoja alueista, jotka merkittävässä määrin täyttävät nämä osaamisen kriteerit. Näitä ovat Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere-Hämeenlinna ja Turku. Kaikilla näillä paikkakunnilla on olemassa vahva koulutuksellinen tausta kasvatus-

tieteiden tiedekuntineen, mikä takaa mm. tarvittavan henkilökunnan saannin. Vahvaa osaamista, joka perustuu pitkäaikaiseen käytännön kokemukseen ja tiedeperustaan arviointineuvoston tehtäväalueen arvioinnissa on olemassa erikoisesti Helsingissä sekä Jyväskylässä ja vähäisemmässä määrin ja rajatummalla alalla myös muilla mainituista paikkakunnista. Kun etsitään sijoittumisvaihtoehtoa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle on valinta selvä: *koulutuksen arviointineuvosto tulee sijoittaa Jyväskylään*. Tarkemmat perustelut esitetään myöhemmin.

ARVIOINTINEUVOSTON SIJOITUKSEN HALLINNOLLINEN RATKAISU

Toteutettaessa edellä esitetyt ehdotukset arviointineuvoston toimimisesta opetusministeriön yhteydessä sijoitettuna Jyväskylään tulisi sen *sijaita ensisijaisesti Jyväskylän yliopistossa ja erityisesti sen koulutuksen tutkimuslaitoksen yhteydessä*. Tällöin arviointineuvoston sihteeristö voisi parhaiten hyödyntää tämän koulutuksen arviointitoimintaan hyvin perehtyneen laitoksen osaamista ja voisi samalla käyttää laitoksen tiedostoja ja muuta infrastruktuuria.

Kuinka tämä sijoitus sitten hallinnollisesti toteutettaisiin? Erityisen laitoksen perustaminen yliopistoon ei tule kyseeseen koska sen toiminta ei kuulu yliopiston varsinaiseen toimialaan, tutkimukseen ja opetukseen. *Kyseessä on palvelutehtävä, joka tulisi toteuttaa siten, että opetusministeriö tilaisi arviointineuvoston ja sen sihteeristön tarvitsemat palvelut yliopistolta*. Opetusministeriön ja yliopiston välille solmittaisiin sopimus sopimuskauden ollessa arviointineuvoston toimikausi, joksi on kaavailtu 4 vuotta, joka on myös korkeakoulujen arviointineuvoston toimikausi. Toiminnan joustavuuden kannalta olisi parasta, että sopimus sisältäisi kaikki neuvoston tarvitsemat palvelut ja sihteeristö olisi virkasuhteessa yliopistoon. Sopimuksessa tulisi myös todeta, kuinka henkilökunnan valinta ja nimittäminen virkoihin tapahtuisi. Tarkoitushan on ollut, että arviointineuvoston ja pääsihteerin nimittää opetusministeriö ja muun sihteeristön sekä avustajat arviointineuvoston esityksestä organisaatio, jonka yhteydessä arviointineuvosto toimii. Muun sihteeristön osalta asian voi helposti ratkaista siten, että yliopisto ottaa heidät määräaikaan virkoihin arviointineuvoston esityksen mukaisesti. Koska myös arviointineuvoston jäsenten ja pääsihteerin osalta olisi parasta, että he

voisivat laskuttaa palkkioiden ja matkakulujen osalta yliopistoa, on tästä sovittava erikseen, mikäli tämä on mahdollista. Sopimukseen kuuluisi tietysti myös sihteeristön kaikkien muidenkin kulujen kuten tilakustannusten ja infrastruktuurin käytön aiheuttamien kulujen korvaaminen yliopistolle.

Esikuvana tälle tilausmallille voidaan pitää Tampereen yliopistossa jo vuosia toiminutta koulu- ja kirjastotoimen valtionosuuslaskentayksikköä (VALOS).

Tätä edellä kuvatun kaltaista tilausmallia voidaan tietysti myös soveltaa myös siinä tapauksessa, että arviointineuvosto ja sen sihteeristö päätetään sijoittaa johonkin toiseen pääkaupunkiseudun ulkopuoliseen yliopistokaupunkiin. Myös pääkaupunkiseudulla sitä voidaan soveltaa, joskin vaihtoehdoksi tulee opetusministeriön toimiminen itse isäntänä kuten tapahtuu korkeakoulujen arviointineuvoston osalta. Tämä kuitenkin toisi huomattavan lisärasituksen opetusministeriön taloustoimistolle, mikä ei liene toivottavaa. Mikäli arviointineuvosto kuitenkin tästä esityksestä poiketen päätettäisiin sijoittaa opetushallituksen yhteyteen, voitaisiin tilaajamallia soveltaa silloinkin, mikäli edelleen päätettäisiin sijaintipaikaksi valita Jyväskylä tai joku muu pääkaupunkiseudun ulkopuolinen paikkakunta.

ARVIOINTINEUVOSTON TOIMINTAPERIAATTEET

Vaikka selvitysmiehen tehtäväksi ei olekaan erityisesti osoitettu arviointineuvoston toimintaperiaatteiden selvitystä, on niihin kuitenkin puututtava, jotta alueellista ja hallinnollista sijoitusta voitaisiin arvioida kokonaisuudessaan.

Arviointitoiminnan uudelleenorganisointia valmistellut opetusministeriön työryhmä päätyi sellaiseen ratkaisuun, että arviointineuvosto toimisi kevyenä perusorganisaationa ja varsinainen arviointityö järjestettäisiin pääasiallisesti ulkopuolisten arviointiryhmien toimesta. Tähän kantaan voi yhtyä. Toimintamalli olisi siis sama kuin korkeakoulujen arviointineuvostolla, joka kuitenkin on myös itse, tosin projektiorganisaatioiden kautta osallistunut arviointityöhön. Koulutuksen arviointineuvostolla on sen sijaan runsaasti mahdollisuuksia toimituttaa päättämäänsä arviointeja olemassa olevissa yliopistojen tutkimusyksiköissä sekä mahdollisesti yksityisissä tutkimuslaitoksissa. Keskeinen

kysymys on myös Opetushallituksessa pääjohtajan esikunnassa toimivan arviointiyksikön tuleva asema. Opetushallitus on lausunnoissaan korostanut oppimistulosten arviointien keskeistä asemaa koulutuksen kehittämistoimessa. Tämän takia onkin ilmeistä, että arvioinnin uudelleenorganisoinnin yhteydessä on syytä ylläpitää myös opetushallituksessa arviointien suoritusyksikköä, joka keskittyisi kansallisten oppimistulosten arviointiin, mikä sellaisenaan onkin varsin laaja tehtävä. Järjestelmän toimivuuden takia ja päällekkäisyyksien välttämiseksi on kuitenkin välttämätöntä, että arviointineuvosto päättää tästäkin toiminnasta.

Käytännön arviointityön suorittamista varten on syytä perustaa arviointiverkosto, johon kuuluisivat edellä mainituissa yliopistoissa ja mahdollisesti muissakin yliopistoissa ja organisaatioissa toimivat arviointiyksiköt ja opetushallituksen vastaava järjestelmä. Verkoston kokoonpanosta ja toimivuudesta vastaisi arviointineuvosto, joka myös siis toimisi pääasiallisena työnantajana. Verkoston kullakin yksiköllä tulisi olla oma erikoisalansa, joka perustuisi paikalliseen osaamiseen. Verkostosta ei tarvitsisi säätää erikseen, mutta ajatuksen tulisi sisältyä arviointineuvoston toimintasuunnitelmaan.

ERI YHTEYS- JA SIOITUSRATKAISUJEN EDUT JA HAITAT

Kuten edellä on käynyt ilmi, on tämän selvityksen perusmalli koulutuksen arviointineuvoston ja sen sihteeristön toimiminen opetusministeriön yhteydessä sijoitettuna Jyväskylän yliopistoon ja siellä erityisesti koulutuksen tutkimuslaitoksen läheisyyteen. Malliin liittyy käytännön arviointityön suorittaminen arviointiverkoston avulla. Tämän ratkaisun keskeiset edut liittyvät niihin näkökohtiin, joiden johdosta koulutuksen arviointia on ryhdytty uudelleen organisoimaan. Tarkoituksena on tällöin erottaa arvioinnin johto sekä kehitystyö ja itse arviointityö valtakunnallisella tasolla hallintokulttuurista arvioinnin riippumattomuuden ja uskottavuuden lisäämiseksi. Samalla toimipaikan ja ehdotetun toimintatavan mukaisesti arvioinnin laatutaso voidaan pitää korkeana sen perustuessa tieteelliseen metodiin ja sen uusiutuva kehitys voidaan taata. Sijoittuminen juuri Jyväskylän yliopistoon merkitsee tukeutumista tunnettuun tiedeperustaiseen arviointitoimintaan ja myös sen käytännölliseen osaamiseen. Laaja koulutustausta ja mm. tohtorikoulutus tekee mahdolliseksi tarvittavan henkilökunnan

rekrytoinnin. Vaihtoehto täyttää luonnollisesti myös valtioneuvoston suositukset uusien toimintojen sijoittamisesta pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Mallin olennainen haitta on sama kaikissa valtakunnallisten toimintojen haja-sijoituksissa eli maantieteelliset etäisyydet monissa toiminnoissa keskuspaikkana toimivasta Helsingistä ja tässä tapauksessa merkittävää on Opetushallituksen toimipaikka. Tämä aiheuttaa jossain määrin määrärahojen lisäkulutusta sekä lisärasitusta toimijoille. Kulkuyhteydet Jyväskylän ja valtakunnan muiden osien välillä ovat kuitenkin juuri nyt paranemassa.

Tarkasteltaessa alueellisen sijoituksen vaihtoehtoisia ratkaisumalleja voidaan ensin käsitellä edellisen kaltaista ratkaisua, jossa arviointineuvosto sijoitettaisiin toimimaan jossain muussa, pääkaupunkiseudun ulkopuolisessa yliopistokaupungissa. Tällöin tulisivat ensisijaisesti kyseeseen Turku tai Tampere-Hämeenlinna. Periaatteessa edut olisivat olennaisesti samat kuin perusmallissa, mutta tiedeperustainen arviointikokemus ja osaaminen alueilla olennaisesti vähäisempi tai rajoitetumpi (Hämeenlinna) kuin Jyväskylässä, joten nämä vaihtoehdot eivät kilpaile perusmallin kanssa. Tätä eroa ei kompensoi hieman paremmat yhteydet Helsinkiin.

Toinen yhteysvaihtoehto olisi se, että sijoitusratkaisu olisi sama kuin perusmallissa eli siis Jyväskylä, mutta arviointineuvosto toimisi Opetushallituksen yhteydessä. Tällöin moni perusmallin etu säilyisi, mutta on oletettavaa, että hallintoyhteys Opetushallitukseen aiheuttaisi tilanteen, jota voitaisiin helposti tulkita myös riippuvuudeksi. Lisäetuna sen sijaan voitaisiin nähdä Opetushallituksen tiedostojen parempi käytettävyys ja arvioinnin parempi yhteys koulutuksen kehitystyöhön. Perusmalliin verrattaessa on vaikea nähdä, miksi tätä mallia olisi syytä soveltaa kuten aikaisemminkin on jo esitetty.

Todellinen vaihtoehto perusmallille on sitten arviointineuvoston sijoittaminen Helsinkiin. Tällöin välttyttäisiin Jyväskylän mallissa olevilta yhteysvaikeuksilta ja erityisesti yhteys keskeiseen hallinto-organisaatioon, Opetushallitukseen olisi helposti järjestettävissä. Näille eduille vastakohtana olisi sitten alueellisen sijoittamisen periaatteen toteutumattomuus.

Mikäli aikaisemmin esitetyllä perusteella päätetään, että arviointineuvosto toimisi opetusministeriön yhteydessä, on käytettävissä kolme sijoittumisvaihtoehtoa eli sijoittuminen Opetushallituksen tiloihin, Helsingin yliopistoon tai näistä molemmista erilleen, jolloin olisi syytä ajatella sijoittumista samoihin tiloihin kuin korkeakoulujen arviointineuvosto.

Sijoittuminen Opetushallituksen tilojen yhteyteen olisi tässä tapauksessa varsin varteenotettava vaihtoehto, koska tällöin toiminnan välittömänä tukena olisi Opetushallituksen arviointiosaaminen, joka käytännön tasolla on valtakunnassa vahvinta. Samoin paikallinen infrastruktuuri ja tiedostot olisivat helposti käytettävissä. Kun tässä mallissa arviointineuvosto toimisi itsenäisesti ja tekisi keskeiset päätökset, voitaisiin verkkomallia käyttää itse arvioinnissa. Haittapuolena jo edellä esitetyn alueellisen sijoittamisen periaatteen hylkäämisen lisäksi on ilmeisesti syntyvä riippuvuus hallintoorganisaatiosta ja ainakin henkinen etäisyys yliopistotutkimuksesta ja uusiutuvuudesta.

Sijoittuminen Helsingin yliopistoon tai erilleen korkeakoulujen arviointineuvoston yhteyteen, lisäisivät ilmeisesti riippumattomuutta ja uskottavuutta. Helsingin yliopistossa harjoitetaan varsin hyvätasoista arviointitutkimusta ja käytännön arviointityötä, joskaan ei siinä laajuudessa kuin Jyväskylässä. Yhteiset toimitilat korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa voisi tuoda joitakin infrastruktuurietuja ja myös jossain määrin hyötyjä yhteisestä osaamisesta. Korkeakoulujen arviointitoiminta eroaa kuitenkin luonteeltaan varsin paljon koulutuksen arvioinnista ja yliopistollinen tutkimus ja osaaminen ovat näihin kahteen sektoriin nähden eri asemassa joten yhteistyö olisi pääasiallisesti teknistä. Nämä sijoitusratkaisut aiheuttaisivat varmaan kumpikin suuria tilaongelmia, kuten on nähty korkeakoulujen arviointineuvoston sijoittumisen yhteydessä.

Edellä esitetyn perusmallin täydellinen vastakohta olisi sitten arviointineuvoston toimiminen opetushallituksen yhteydessä ja samoihin tiloihin sijoitettuna. Tämä malli olisi varmaan yksinkertaisin ratkaisu, joka ei aiheuttaisi paljoakaan muutoksia nykytilaan nähden. Siinä kuitenkin jäisivät enemmän tai vähemmän huomiotta nyt esitettävä koulutuksen arviointitoiminnan uudelleenorganisoinnin edellyttämä riippumattomuuden lisääntyminen ja kytkentä tieteelliseen tutkimus- ja kehitystyöhön.

SIJOITUSVAIHTOEHDOISTA AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET

Koulutuksen arviointitoiminnan uudelleenorganisointi erottaa arviointineuvoston puitteissa tapahtuvan johto- ja suunnittelutoiminnan arviointien käytännön suorittamisesta, mitkä toiminnot nykyisessä järjestelmässä tapahtuvat pääasiallisesti Opetushallituksessa. Tämän johdosta on ensin pyrittävä arvioimaan uuden elimen eli arviointineuvoston ja sen sihteeristön kulut. Tämän takia on oltava jonkinlainen käsitys koulutuksen arviointineuvoston ja sen sihteeristön kokoonpanosta.

Arviointineuvoston sihteeristö

Koulutuksen arviointitoimintaa pohtinut työryhmä esitti, että sihteeristö koostuisi pääsihteeristä ja neuvoston toimialan eri sektoreiden pääsuunnittelijoista sekä tarpeellisesta sihteerityövoimasta. Lukumääräksi on arvioitu 8-10 henkeä. Sihteeristö olisi määräaikainen ja eräiden ehdotusten mukaan pääsihteerillä tulisi olla tohtoritasoinen koulutus. Sihteeristön kokoonpano voisi siten olla seuraava:

1. Pääsihteerä, A 28
2. Pääsuunnittelija, A 26: yleissivistävä koulutus: peruskoulu
3. Pääsuunnittelija, A 26: yleissivistävä koulutus: lukio
4. Pääsuunnittelija, A 26: ammatillinen koulutus
5. Pääsuunnittelija, A 26: aikuiskoulutus
6. Pääsuunnittelija, A 26: ruotsinkielinen koulutus
7. Hallintosihteerä, A 21: neuvoston sihteerä, talousasiat yms.
8. Kanslisti, A 16

Muu avustava työvoima voitaisiin hankkia tarpeen mukaan tilaussopimuksen mukaisesti sijaintipaikalta.

Arviointineuvoston kustannukset

Kustannuksia arvioitaessa käytetään seuraavassa pohjana korkeakoulujen arviointineuvoston budjettia vuodelle 2002, joka perustuu suurelta osin vuosien 2000 ja 2001 käyttöön. Tämä neuvosto toimii myös siten, että voidaan erottaa itse neuvoston ja sen

sihteeristön kulut ja varsinainen operatiivinen arviointitoiminta. Nämä kulut ovat seuraavat:

Palkat: (pääsiht.+ 2 pääsuunnittelijaa ja sihteeri)	206 400
Muut toimintamenot:	45 400
Vuokra: koko toiminta (noin 10 henkeä) n.350 m ²	<u>85 600</u>
	337 400 euroa

Kun koulutuksen arviointineuvosto olisi kooltaan kaksi kertaa edellistä suurempi, mutta tilantarve sama kuin edellä, päädytään seuraavaan budjettiin:

Palkat (8 työntekijää):	420 000
Muut toimintamenot:	100 000
Vuokra yms.	<u>85 600</u>
	605 600 euroa

Arviointineuvoston toiminta pääkaupunkiseudun ulkopuolella ei peruskustannusten osalta eroa kustannuksista Helsingissä, mutta aiheuttaa luonnollisesti erityisesti kotimaan matkakustannuksissa lisäystä, jonka määrää on vaikea arvioida, kun tulevan neuvoston jäsenten asuinpaikat eivät ole tiedossa. Sen sijaan tilakulut ovat ilmeisesti selvästikin vähäisempiä kuin erillisissä tiloissa Helsingin keskustassa, jonka mukaan oheinen arvio on tehty.

Vertailua nykyiseen käytäntöön on myös vaikeata tehdä, koska erillistä koulutuksen arviointineuvostoa ei ole olemassa ja arvioinnin suunnittelu sekä operatiivinen arviointityö tehdään pääosin samassa yksikössä eli Opetushallituksessa.

Opetushallituksen kautta arviointiin ohjautuvat palkkamenot olivat vuonna 2001 noin 1.4 milj. euroa ja muut toimintamenot noin 0.4 milj. euroa. Kiinteistömenoiksi oli arvioitu 92 000 euroa henkilökunnan ollessa tuolloin 34 henkeä. Kulut katettiin opetusministeriön kehittämismäärärahalla 912 700 euroa, maksullisen palvelutoiminnan tuotolla 150 000 euroa sekä Opetushallituksen omilla määrärahoilla, noin 1.8 milj. euroa.

SELVITYSMIEHEN EHDOTUKSET

1. Koulutuksen arviointineuvoston tehtäviä ja toimintaa säätelevä asetus tulisi säätää sellaisessa muodossa, että arviointineuvoston tehtävät koulutuksen arvioinnin valtakunnallisena kehittäjänä ja ulkopuolisten, sekä kansallisten että kansainvälisten, arviointien toimeenpanijana tulee kiistatta ilmi.
2. Arviointien riippumattomuuden takaamiseksi arviointineuvoston tulisi toimia opetusministeriön, ei Opetushallituksen yhteydessä.
3. Arviointineuvoston ja sen sihteeristön toimipaikaksi tulisi sopia Jyväskylän yliopisto. Tämä sijoittaminen takaisi uskottavan riippumattomuuden alan hallinto-organisaatiosta ja sijoituessaan yliopiston koulutuksen tutkimuslaitoksen läheisyyteen yhteyden korkeatasoiseen alan tutkimukseen, osaavaan kehittämistoimintaan sekä uusiutuvaan henkisten resurssien lähteeseen. Ratkaisu täyttäisi myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä mainitut ehdot valtion toimintojen sijoittamisen strategiasta.
4. Tämä sijoitus tulisi hoitaa opetusministeriön tilauksesta yliopiston palvelutoimintana mieluiten siten, että yliopisto olisi kaikissa suhteissa arviointineuvoston ja sen sihteeristön isäntänä. Sihteeristö olisi siis virkasuhteessa Jyväskylän yliopistoon. Erikseen tulisi sopia kuinka viranhaltijoiden ottaminen virkoihin tapahtuisi käytännössä. Opetusministeriö korvaisi kaikki arviointineuvoston ja sen sihteeristön aiheuttamat kulut.
5. Arviointineuvoston vastatessa arviointitoiminnan suunnittelusta, johtamisesta, kehittämisestä ja kansainvälisistä yhteyksistä tapahtuisi arviointien suoritus pääasiallisesti neuvoston ulkopuolisin voimin. Tätä varten esitetään arviointiverkoston perustamista siten kuin arviointineuvosto päättäisi. Verkoston jäseninä voisivat toimia ne yliopistolliset arviointiyksiköt, joilla on alan kokemusta ja kiinnostusta sekä Opetushallituksen arviointiyksikkö, joka keskittyisi muussa toiminnassaan välittömästi tarvitsemansa oppimistulosten arviointitiedon tuottamiseen.

6. Opetusministeriön tulisi varata budjettiinsa määrärahat arviointineuvoston ja sen sihteeristön toimintaa varten. Sihteeristöön ehdotetaan palkattavaksi 8 henkilöä määräaikaiseen virkasuhteeseen. Kustannusten arvioidaan olevan noin 600 000 euroa/vuosi. Sijoitusratkaisun mukaisesti toimipaikan luomiseksi on neuvoteltava asianomaisen yliopiston kanssa.

ISBN 952-442-449-5

JAKAJA: OPETUSMINISTERIÖ

http://www.minedu.fi/julkaisut/muut_julkaisut_aiheittain.html

HELSINKI 2002